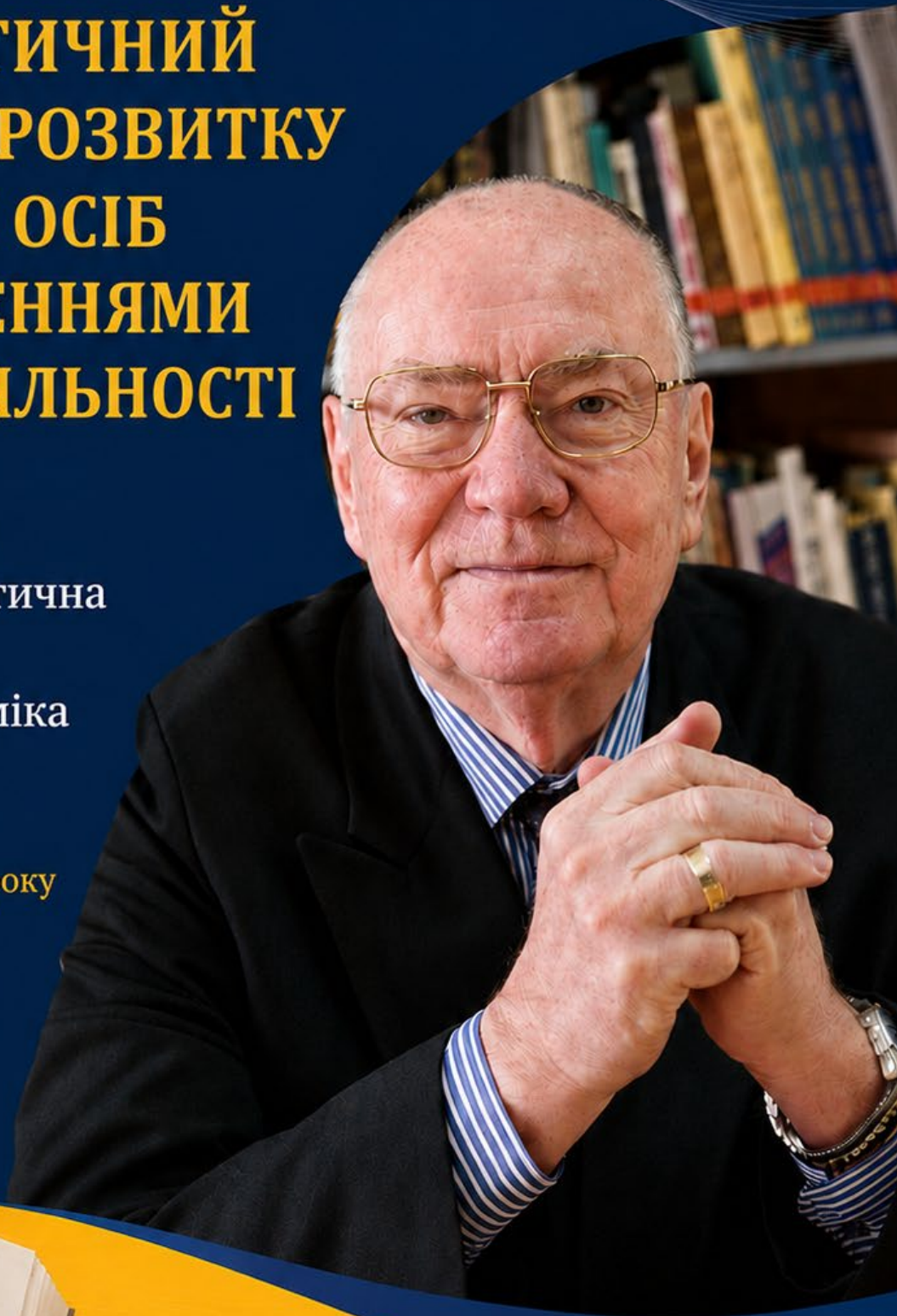
СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД У РОЗВИТКУ ТА ОСВІТІ ОСІБ З ОБМЕЖЕННЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

І Міжнародна науково-практична конференція пам'яті академіка В.М. Синьова

13-14 березня 2026 року

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

УДК 378.091.3-056.2/.3:007.2]:005.745

Збірник матеріалів конференції рекомендовано до видання рішенням Вченої Ради факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (Протокол № 6 від 28 квітня 2026 року)

Рецензенти:
О.В. Чеботарьова **–** доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Л. М. Руденко **–** доктор психологічних наук професор, завідувач кафедри спеціальної психології факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

За редакцією:
І.С. Маркусь – кандидата педагогічних наук, доцента, декана факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, президента громадської організації «Українська асоціація корекційних педагогів».
І.О. Сасіної – кандидата психологічних наук, доцента, завідувача кафедри освітньої реабілітації осіб з порушеннями зору факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

ISBN 978-966-931-359-1

Синергетичний підхід у розвитку та освіті осіб з обмеженнями життєдіяльності: збірник матеріалів **І Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка В.М. Синьова (13-14 березня 2026 року)** / за редакцією І.С. Маркусь, І.О. Сасіної. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2026. 358 с. Електронне видання

УДК 378.091.3-056.2/.3:007.2]:005.745

Повну відповідальність за зміст, підбір, точність наведених матеріалів, цитат, статистичних даних, відповідної галузевої термінології, власних імен, джерел інформації, орфографію, плагіат та іншу інформацію, яка використана у публікаціях, несуть автори опублікованих праць

ISBN 978-966-931-359-1

© Факультет спеціальної освіти та соціальної політики, 2026
© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2026

підхід, інклюзивність, індивідуалізація програм, безперервність реабілітації, соціальна та професійна інтеграція, використання доказової медицини, доступність технологій та середовища.

Сучасні міжнародні моделі професійно-трудової реабілітації спрямовані не лише на відновлення працездатності, а й на забезпечення повноцінної участі людини у суспільному житті. Провідною тенденцією є перехід від суто медичної моделі до біопсихосоціального та інклюзивного підходу, що враховує індивідуальні можливості особи, її соціальне середовище та професійний потенціал.

Україна поступово інтегрує міжнародні стандарти реабілітації, зокрема підходи МКФ та біопсихосоціальну модель, що створює передумови для розвитку сучасної системи професійно-трудової реабілітації.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні».
2. Бойко М.Д. Соціальна робота з людьми з інвалідністю. – Київ: Центр учбової літератури, 2019.
3. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка. – Київ: Академвидав, 2017.
4. https://moz.gov.ua/uk

А. П. Гриньків
кандидат філософських наук, доцент,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (місто Київ)

РИЗИКИ АЛГОРИТМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Перехід до алгоритмічного управління у сфері соціального захисту є глобальною тенденцією, що вже спричинила кілька резонансних криз у державах ЄС. В умовах, коли Україна активно рухається у напрямі цифровизації, зокрема алгоритмізації в частині верифікації соціальних виплат, а кількість внутрішньо переміщених осіб і постраждалих від війни збільшується, критичний аналіз ризиків даного переходу набуває стає в пріоритеті.

Першою категорією ризиків є алгоритмічна упередженість, яку віднесемо до системних ризиків. Якщо застосовується штучний інтелект та машинне навчання для ризик-скринінгу заявників на соціальну допомогу, можемо зіткнутись із ризиками упередженості алгоритму [6]. Допустимо що виникає системна похибка, яка призводить до несправедливого ставлення до певних соціальних груп, це вже ризик. Справа в тому, що навчаються алгоритми, як правило, на банку даних («історичних»), в цих даних містяться накопичені соціальні упередження (class imbalance). Отже, якщо йти цим шляхом, дискримінаційні патерни минулого відтворюються і посилюються у вже автоматизованих рішеннях майбутнього.

Показовим є нідерландський приклад «Toeslagenaffaire». Це алгоритм податкової служби, який був спроектований для виявлення шахрайства із виплатами на дітей. Як виявилось, шляхом його роботи було помилково ідентифіковано понад 25 000 родин як шахраїв. У згаданій справі проблема виникла через те, що подвійне громадянство та етнічне походження були маркерами ризику [8]. Скандал мав надзвичайно серйозні політичні наслідки, зокрема уряд Марка Рютте подав у відставку, визнавши політичну відповідальність за системні порушення прав громадян [3]. Подібну проблемну ситуацію можемо назвати у Франції. Правозахисна організація Amnesty International звинувачувала алгоритм агенції CNAF у масовому стеженні та систематичній дискримінації малозабезпечених верств [4].

Другою категорією ризиків виступає цифрове виключення вразливих груп. Переведення соціальних послуг виключно в онлайн-формат створює структурні бар'єри для груп населення, яким соціальний захист найбільш необхідний: літніх людей, осіб з особливими потребами, мешканців віддалених територій і людей з низьким рівнем цифрової грамотності. Дослідники описують цей феномен як «цифрове іншування» (digital othering). Відсутність міжособистісного контакту з інспектором чи соціальним працівником приводить до невиявлення глибинних потреб, які не відображені в жодному реєстрі.

В умовах України цей ризик набуває критичного виміру. За даними дослідження КМІС на замовлення ПРООН (2025), внутрішньо переміщені особи та мешканці постраждалих регіонів стикаються зі значними перешкодами у доступі до цифрових послуг [1].

Третя категорія ризиків - загрози приватності й безпеці даних. Цілковита взаємодія інформаційних реєстрів (інтероперабельність, interoperability), реалізовується в українській єдиній інформаційній системі соціальної сфери (ЄІССС) (12 міжреєстрових обмінів), створює «супер-реєстри», що акумулюють безпрецедентні обсяги чутливих персональних даних. Це відомості про майновий стан, переміщення, сімейний статус, стан здоров'я. В умовах воєнних дій, кібератак на українську інфраструктуру витік інформації з такого реєстру становить пряму загрозу безпеці конкретних осіб, передусім військовослужбовців, ВПО та громадських активістів.

Враховуючи викладені ризики та успішний досвід ЄС, повна відмова від людського чинника на користь алгоритмів є передчасною. Оптимальна модель для України має будуватися на наступних принципах.

Ризик-орієнтований підхід (за бельгійською моделлю OASIS): алгоритми ЄІССС та Мінфіну функціонують як аналітичний радар, що формує «профілі ризику». Фізичні перевірки уповноваженими особами НСССУ проводяться виключно щодо справ, позначених алгоритмом як високоризикові (red flags) [5].

Незалежний аудит алгоритмів. З огляду на ухвалення в ЄС Акту про штучний інтелект (AI Act), Україна повинна запровадити регулярний незалежний аудит верифікаційних алгоритмів на предмет упередженості за ознакою статусу ВПО, місця народження або майнового стану.

«Людина в контурі управління» (Human-in-the-Loop): будь-яке автоматизоване рішення про призупинення або позбавлення виплати повинно бути оскаржуваним. Громадянин повинен мати законодавчо закріплене право на розгляд справи живою посадовою особою, наприклад соціальним менеджером.

Захист від цифрового виключення та омніканальність. Паралельно з розвитком соціального порталу та застосунку «Дія» держава зобов'язана зберігати офлайн-інфраструктуру ЦНАПів та соціальних працівників на рівні громад, забезпечуючи рівний доступ відповідно до Цілі сталого розвитку ООН № 10 [2; 1].

Інтеграція до європейського цифрового соціального простору. нормативна і технологічна підготовка до приєднання до EESSI та запровадження ESSP [7]. Це необхідна умова ефективного протидіяння транскордонному шахрайству після вступу до ЄС.

Алгоритмічне управління у соціальному захисті є потужним інструментом підвищення ефективності та протидії шахрайству. Без незалежного аудиту алгоритмів, механізмів людського нагляду і рівного доступу для вразливих груп воно перетворюється на інструмент системної дискримінації, що переконливо доведено кейсами Нідерландів і Франції. Україна має унікальну можливість, спираючись на цей досвід, побудувати модель «Smart-інспектування», яка поєднує цифрову ефективність із соціальною справедливістю.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт за 2025 рік. Думки і погляди населення України щодо державних електронних послуг (за результатами дослідження Київського міжнародного інституту соціології). URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/analitychnyy-zvit-dumky-i-pohlyady-naselennya-ukrayiny-shchodo-derzhavnykh-elektronnykh-posluh-u-2025-rots
2. Djatmiko G. H., Sinaga O., Pawirosumarto S. Digital transformation and social inclusion in public services: A qualitative analysis of e-government adoption for marginalized communities in sustainable governance. *Sustainability*. 2025. Vol. 17, No. 7. Art. 2908. https://doi.org/10.3390/su17072908.
3. Dutch government resigns after childcare benefits scandal. CNBC. URL: https://www.cnbc.com/2021/01/15/dutch-government-resigns-after-childcare-benefits-scandal-.html
4. France: Discriminatory algorithm used by the social security agency must be stopped. Amnesty International. URL: https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/10/france-discriminatory-algorithm-used-by-the-social-security-agency-must-be-stopped/
5. International Labour Organization. Labour inspection profile – Belgium. URL: https://www.ilo.org/topics-and-sectors/labour-inspection/labour-inspection-profile-belgium
6. Kleinberg J., Ludwig J., Mullainathan S., Rambachan A. Algorithmic Fairness. *AEA Papers and Proceedings.* 2018. Vol. 108. P. 22–27.
7. New digital tools for enforcing mobile workers' rights. European Transport Workers' Federation. 2021. URL: https://www.etf-europe.org/wp-content/uploads/2021/05/Digital-tools_final_GB_04_05_2021-002-1.pdf
8. Ten Seldam B., Brenninkmeijer A. The Dutch benefits scandal: A cautionary tale for algorithmic enforcement. EU Law Enforcement. 2021. URL: https://eulawenforcement.com/?p=7941